

ประเทศที่ประชาชนไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่มีทางจะไปสู่ใครเขาได้

วิทยากร เชียงกุล¹

บทคัดย่อ

คนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่าน ส่งผลให้ไม่รู้จักการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการค้นคว้าวิจัย เพื่อสร้างความรู้ใหม่ จึงควรที่จะปฏิรูปการศึกษา ด้วยการปฏิรูปให้คนรักการอ่าน โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนครูผู้สอนให้เป็นผู้ที่รักการอ่าน ใฝ่การเรียนรู้ ทรนรงค์แก้ไขในเรื่องกรอบแนวคิดทางการศึกษาที่ยึดความรู้อยู่ในตำรา เป็นการรู้จักฟัง การอ่าน การวิเคราะห์ การซักถามโต้แย้ง และการวิจัย ค้นคว้าด้วยตนเอง เปลี่ยนวิธีการสอนภาษาและวรรณกรรมที่เน้นการท่องจำ เป็นการสอนที่ก่อให้เกิดความสนุก ส่งเสริมการจินตนาการและการคิดตีความ เปลี่ยนเจตคติที่ไม่ชอบซื้อหนังสือของผู้ปกครองและนักเรียนนักศึกษา ปฏิรูปห้องสมุดในด้านงบประมาณการซื้อหนังสือและการให้บริการ และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านเพื่อการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตแบบถูกวิธี

ไทยลงทุนการศึกษาสูง แต่ได้ผลต่ำ

รัฐบาลไทยลงทุนเรื่องการศึกษาในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาราวปีละ 2 แสนกว่าล้านบาท (ราว 1 ใน 4 ของงบประมาณประจำปี) มาตลอด ปัจจุบันมีแรงงานไทยจบปริญญาตรีขึ้นไป 5.5 ล้านคน และมี

นิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษากำลังเรียนอยู่อีกราว 2.4 ล้านคน (รวมทั้งที่กำลังเรียนปริญญาโทมีราว 1.8 แสนคน) และคนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับต่างๆ ทั้งในระบบ และนอกระบบมีราว 18 ล้านคน แต่ประเทศไทยมีปัญหาวิกฤตทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่รุนแรงกว่าในอดีต และมากกว่าหลายประเทศ เพราะคนไทยส่วนใหญ่ รวมทั้งคนจบอุดมศึกษาเรียนรู้หนังสือแบบท่องจำตามตำรา และคำบรรยายเพื่อไปสอบ ไม่สนใจการอ่าน ค้นคว้าด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์ไม่เป็น ประยุกต์ใช้ไม่เป็น บัณฑิตปริญญาตรีเรียนจบมาได้โดยอ่านหนังสือ (หรือแค่คำบรรยาย) ไม่ถึง 40 เล่มตลอดทั้ง 4 ปี พอเป็นบัณฑิตแล้วก็ไม่อ่านหนังสืออีกต่อไป พวกเขาจึงไม่ฉลาดและไม่มีความสำคัญมากพอที่จะรู้จักวิธีแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืนได้

หนังสือดีๆ ในวันนี้ส่วนใหญ่ยังมียอดพิมพ์แค่ 2-3 พันเล่ม ไม่ต่างจากเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ทั้งที่ประชากรเพิ่มขึ้นจาก 20 ล้านคน เป็น 64 ล้านคน และจำนวนแรงงานที่เป็นผู้จบการศึกษาระดับมัธยมปลายขึ้นไปมีราว 10 ล้านคน (ม.ปลาย 4.5 ล้าน อุดมศึกษา 5.5 ล้าน) ประเทศไทยที่มีแต่ปริญญาชน

¹ รองศาสตราจารย์ คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ที่ไม่มีปัญญา ไม่ใส่ใจเรียนรู้ค้นคว้าต่อ ได้แต่เลียนแบบ หรือติดอยู่ภายในกรอบแคบๆ ไม่มีวิสัยทัศน์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปวันๆ เป็นประเทศแรกที่ต้องเจอวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำในปี 2540 และยังไม่ได้ซ้ากว่าเกาหลีใต้ ซึ่งประชาชนอ่านหนังสือมากกว่า และใฝ่เรียนรู้มากกว่า และตั้งแต่ปี 2549 ถึงปัจจุบัน ประเทศไทยก็มีวิกฤตทางการเมือง ความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่าง คนสองกลุ่มใหญ่ ที่ถึงขณะนี้ยังไม่เห็นทางออก

คนไทยเฉลี่ยทั้งประเทศอ่านหนังสือน้อยกว่าคนฮ่องกง และสิงคโปร์ 7-8 เท่า น้อยกว่าเกาหลีใต้ 4 เท่า (สถิติการใช้กระดาษพิมพ์และเขียนของยูเนสโก 2540) จำนวนหนังสือใหม่ที่พิมพ์ในรอบปีของไทยน้อยกว่าอังกฤษ (ประเทศที่มีประชากรน้อยกว่าไทยเล็กน้อย) ราว 10 เท่า ยอดพิมพ์แต่ละเล่มก็ห่างกันไม่รู้กี่ร้อยเท่า หนังสือที่คนไทยชอบอ่านคือ หนังสือการ์ตูน ดาราแฟชั่น พระเครื่อง นิยายโรแมนติคแบบตลาด ฯลฯ มากกว่าหนังสือวรรณกรรมหรือสารคดีที่มีเนื้อหาสาระดีๆ นักศึกษามหาวิทยาลัยอ่านหนังสือการ์ตูนแปลจากญี่ปุ่นที่เขียนสำหรับชาวบ้านทั่วไปของญี่ปุ่น ไม่ต่างไปจากคนงานที่มีการศึกษาต่ำกว่าคนบางส่วน อ่านหนังสือแบบท่องจำไม่ได้คิดวิเคราะห์ต่อ

บ้านเกิดไทยยังไม่รู้ว่าการศึกษาหรือการเรียนรู้คืออะไร

คนไทยยอมรับว่าการศึกษาสำคัญ และเห็นด้วยว่าน่าจะต้องมีการปฏิรูปการศึกษา แต่ส่วนใหญ่ยังมีทัศนะเรื่องการศึกษาแบบล้าสมัย คือมองว่าเป็นการสอนแบบอัดความรู้เข้าไปในหัว ไม่ได้เข้าใจว่า การศึกษาคือเรื่องของการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ค้นคว้า วิจัย สร้างความรู้ใหม่ หรืออย่างน้อยวิธีที่จะไปเรียนรู้ต่อได้

นักบริหารการศึกษาไทยยังมองการศึกษาแบบแยกส่วน เช่น เน้นการของบประมาณเพิ่มขึ้น เน้นการแก้ไขปัญหาระบบบริหาร การ

พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดมาตรฐานการศึกษา ฯลฯ ในระบบโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ให้ดูมีรูปแบบที่ทันสมัย มากกว่าที่จะเน้นเนื้อหาสาระว่าจะปฏิรูปความคิด ทัศนคติ และสติปัญญา ครูอาจารย์ยังสอนแบบบรรยายให้ผู้เรียนจำไปสอบ ไม่ได้กระตุ้นเด็กและเยาวชนให้สนใจที่จะรักการอ่าน คิดวิเคราะห์ และการศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง

การที่จะปฏิรูปการศึกษาได้ ก่อนอื่นต้องหาวิธีผลิตครูและเปลี่ยนครูอาจารย์ที่มีอยู่ให้เป็นคนที่รักการอ่าน ใฝ่การเรียนรู้ให้ได้ก่อน พวกเขาจึงจะชักจูงให้นักเรียนนักศึกษา รักการอ่าน การค้นคว้าซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงได้ การเพาะนิสัยรักการอ่าน ใฝ่การเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ต่อ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้คนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะนำไปสู่การเผยแพร่และสร้างภูมิปัญญาใหม่ ที่จะสามารถหาทางแก้ไขวิกฤตของชาติได้ แนวทางการศึกษา และการถ่ายทอดในปัจจุบันที่เชื่อตามตำรา และกรอบแนวคิดของนักวิชาการ กระแสหลักจากโลกตะวันตก ควรจะเรียกว่าเป็นการถ่ายทอดลัทธิ (Indoctrination) ทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก มากกว่าที่จะเรียกว่า การศึกษา (Education) เพราะการถ่ายทอดแบบล้าสมัยให้คิดได้ทางเดียว เช่นนี้ ไม่มีช่องทางที่จะให้เกิดความคิดใหม่ ภูมิปัญญาใหม่ที่วิพากษ์วิจารณ์ มีความหลากหลาย และยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนพัฒนาตัวเอง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศที่เหมาะสมกับประเทศไทยได้เลย

การที่ชนชั้นนำของไทยเห่อลงทุนเรื่องคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศมากเกินไป โดยไม่สร้างพื้นฐานให้คนใฝ่รู้ รักการอ่านก่อน เป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า ถ้าเยาวชนยังไม่มีพื้นฐานในการรักการอ่าน การค้นคว้า พวกเขาจะใช้เครื่องมือสารสนเทศราคาแพงเพื่อการสื่อสารความบันเทิงที่มีสาระน้อยมาก ไม่รู้จักใช้อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์

ซีดีรอม ฯลฯ เพื่อการค้นคว้าหาความรู้ หรือความบันเทิงที่มีรสนิยมน่ามีสาระแทรก สิ่งที่สำคัญเร่งด่วนก่อนให้เด็กรู้จักใช้คอมพิวเตอร์คือ **ต้องฝึกให้พวกเขารักการอ่าน การเรียนรู้มาตั้งแต่ต้น เริ่มจากนิทานการ์ตูน และค่อยๆ ชี้นำ ชักจูงให้เขายกระดับการอ่านวรรณกรรมที่มีเนื้อหาสาระที่ดีๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับ** เมื่อเขาใช้คอมพิวเตอร์เป็น เขาจะได้มีนิสัยที่จะรักการอ่าน และใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างมีสาระมีประโยชน์เพิ่มขึ้น

วิชาภาษาไทยที่จะสอนให้เด็กตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมต้น คือ **การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการอ่าน เขียน สรุปความ ย่อความ เป็นเรื่องที่สำคัญมาก** เพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจ **แนวคิด รวบรวม** ของคำต่างๆ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานให้เขาสามารถไปเรียนวิชาอื่นๆ ได้ดีขึ้น คนที่ใช้ภาษาไม่ได้ดีแต่ต้น ไม่มีทางจะไปเรียนวิชาอื่นๆ ให้เก่งได้ เด็กชั้นอนุบาล ประถมต้น **ไม่ต้องไปสอนหลายวิชาจนมากเกินไป ควรเน้นเรื่องภาษา วรรณกรรมให้เขาอ่านได้ และรักการอ่าน** อยากรู้อะไรก็อ่าน ซึ่งจะเป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

ทศวรรษที่ ๒๐ จะส่งเสริมให้คนไทยถึงประเทศ ใฝ่รู้ใฝ่เห็นและรักการอ่านเพิ่มขึ้น

สาเหตุที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีนิสัยรักการอ่านหนังสือ ซึ่งเราต้องช่วยกันรณรงค์หาทางแก้ไข คือ

1. **กรอบแนวคิดรวบยอดเรื่องการศึกษา** ของไทยส่วนใหญ่ที่มองว่า ความรู้อยู่ในตำราและอยู่ในการบรรยายของอาจารย์ที่จะต้องยัดใส่สมองของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด เป็นกรอบแนวคิดที่ล้าสมัย ผิดพลาดและเป็นอันตรายต่อกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด **ต้องเปลี่ยนกรอบแนวคิดใหม่** ที่มองว่า การเรียนรู้จะต้องอาศัยการรู้จักฟัง การอ่าน คิดวิเคราะห์ การซักถาม โต้แย้ง สังเคราะห์

วิจัย ค้นคว้า อย่างวิพากษ์วิจารณ์ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่การท่องจำตามที่อาจารย์หรือตำราบอก การจะปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพได้ ต้องปฏิรูปที่กรอบแนวคิดนี้ให้ได้ โดยต้องเปลี่ยนวิธีวัดผล จากการสอบปรนัยเป็นสอบอัตนัยและ **การทำรายงาน ทำโครงการ การสัมมนา ฯลฯ และพัฒนาระบบให้เด็กเรียนหนักศึกษาประเมินตนเอง และให้เพื่อนช่วยประเมินด้วย** ไม่ใช่ให้ครูอาจารย์และตำรามีอำนาจมากจนนักเรียนนักศึกษาหาวิธีโกงการสอบกัน เพราะพวกเขาต้องการแต่คะแนนและประกาศนียบัตร แต่ไม่สนใจอยากได้ความรู้ด้วยตนเองจากกระบวนการเรียนรู้ซึ่งสำคัญกว่าตัวคะแนนหรือประกาศนียบัตร

2. **วิธีการสอนภาษาแบบเน้นบรรยาย** ให้ท่องจำคำศัพท์และรายละเอียด เน้นการอ่านให้ถูก เขียนให้ถูก ไม่ส่งเสริมให้เด็กมีเวลาและโอกาสที่จะอ่านหนังสืออย่างสนุกพอใจ เด็กจึงไม่เก่งภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ **ควรเปลี่ยนวิธีการสอนภาษาและวรรณกรรม ตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กให้เกิดความสนุก น่าสนใจ ส่งเสริมจินตนาการ การคิดตีความอย่างหลากหลาย** เพราะความรู้ทางภาษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการจะเรียนรู้วิชาอื่นๆ (เด็กในโรงเรียนไทยที่จะเก่งวิชาอื่นหรือแม้แต่ภาษาอังกฤษได้มักจะต้องเก่งภาษาไทยมาก่อน)

3. **ผู้ปกครองและนักเรียนนักศึกษา** มักคิดว่าหนังสือที่จำเป็นคือหนังสือเรียนเท่านั้น ส่วนหนังสืออื่นๆ มักคิดว่าไม่จำเป็น หรือมีราคาแพงเกินไป ทั้งๆ ที่คนหลายคนใช้เงินเที่ยวเตร่ รับประทานอาหารนอกบ้าน ดูหนังฟังเพลง ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ โดยไม่บ่นว่าแพง แต่ไม่ค่อยยอมเสียเงินซื้อหนังสืออ่าน **ทั้งๆ ที่หนังสือนั้นถูกกว่าความบันเทิงด้านอื่น และหนังสือนั้นมีความคงทนอ่านกันได้หลายคน อ่านกันได้นานหลายสิบปีด้วย** ที่แปลกอีกอย่างคือคนจำนวนมาก ยอมเสียค่าเล่าเรียน ค่ากวดวิชาแพงๆ เป็นหมื่นแสนก็เสียได้

แต่ไม่คิดจะเดินไปเลือกซื้อหนังสือเล่มละร้อยสองร้อยบาทมาอ่าน ปัญหาจึงเป็นเรื่องเจตคติของคนไทยที่ไม่ชอบซื้อหนังสือ และไม่ชอบอ่านมากกว่าเรื่องไม่มีเงินพอซื้อหนังสือ ในมหาวิทยาลัย และห้องสมุดต่างๆ มีหนังสือในห้องสมุดมาก แต่คนยังอ่านน้อย

แฉะปัญหาหนังสือมีราคาสูงเกินไป รัฐบาลก็ควรจะช่วยแก้ไขด้วย เช่น ควรลดภาษีกระดาษพิมพ์ อุปกรณ์เกี่ยวกับการพิมพ์ และจัดสรรงบประมาณซื้อหนังสือเข้าห้องสมุด สถาบันการศึกษาที่มีอยู่มากกว่า 4 หมื่นแห่ง (และควรสร้างหรือขยายห้องสมุดประชาชนเพิ่ม) เพราะถ้ามีการพิมพ์หนังสือเป็นหลักหมื่นขึ้นไปจะช่วยลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วย และลดราคาหนังสือในท้องตลาดลงได้มากพอสมควร หรือถ้าภาครัฐจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาการจัดส่งและจัดจำหน่ายหนังสือซึ่งมีต้นทุนสูง และมักผูกขาดโดยสำนักพิมพ์ผู้จัดจำหน่ายและร้านค้ารายใหญ่ ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้สำนักพิมพ์เล็กๆ ผลิตหนังสือดีๆ ที่กระจายถึงประชาชนได้ทั่วถึงและมีราคาถูกลง

4. ห้องสมุดที่มีอยู่ มีงบประมาณซื้อหนังสือและการบริการน้อย ขาดการดูแลเอาใจใส่ที่ดี ห้องสมุดโรงเรียนบางแห่งก็ไม่มีบรรณารักษ์คอยดูแลคอยกระตุ้นให้เด็กอ่าน มักปิดเปิดตามเวลาที่กำหนดซึ่งค่อนข้างจำกัด หรือจำกัดการยืม ห้องสมุดที่มีอยู่จึงไม่สามารถตอบสนองความสนใจความอยากอ่านของนักเรียนได้มากเท่าที่ควร สถาบันการศึกษาไทยลงทุนเรื่องสร้างอาคารรั้ว ป้ายชื่อ ฯลฯ มาก แต่ลงทุนเรื่องหนังสือและอุปกรณ์การเรียนน้อยเกินไป รัฐบาลควรปฏิรูปห้องสมุดทั่วประเทศ โดยเฉพาะหอสมุดแห่งชาติ ควรแยกเป็นองค์กรอิสระและเปิดสาขาตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

5. ปัจจุบันเด็กเยาวชน และคนมีการศึกษาใช้อินเทอร์เน็ตกันมากขึ้นและมีการบันทึกบทความหนังสือไว้ในเว็บไซต์เพิ่มขึ้น แต่คนต้องมินิกษ์รักการอ่านก่อน พวกเขาจึงจะสนใจค้นหาอ่านจากเว็บไซต์ ถ้ายังไม่ปฏิรูปการศึกษาและการวัดผลให้คนสนใจกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตัวเองอย่างแท้จริง หากมุ่งเพื่อคะแนนสอบ ความสะดวกของอินเทอร์เน็ตก็จะกลายเป็นดาบสองคม คือนักเรียน นักศึกษานิยมไปใช้อินเทอร์เน็ตเพียงคัดลอก ตัดแปะบทความหนังสือมาทำรายงานส่งอาจารย์ โดยไม่ได้สนใจอ่านค้นคว้าให้มาก แล้วคิดเขียนด้วยตนเอง

การปฏิรูปด้านภูมิปัญญา ความคิด จิตสำนึกใหม่ๆ เป็นความจำเป็นและเร่งด่วนที่จะนำไปสู่การปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ให้เมืองไทยก้าวข้ามพหุวิกฤตเศรษฐกิจการเมือง สังคม ขณะนี้ได้

*****
รวบรวมจาก
วิทยากร เชียงกูล,
“ประเทศที่ประชาชนไม่ชอบอ่านหนังสือ
ไม่มีทางจะไปสู้กับใครเขาได้,”
วารสารบรรณศาสตร์ มศว
ปีที่ 2 ปีการศึกษา 2552
*****